

- Бегма В.М. Ризики экспортного контролю та воєнно-економічна безпека держави / В.М. Бегма, Н.М. Скляр // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2. – С. 98–104.
- Галака С.П. Экспортний контроль в системі міжнародної безпеки: [навч. посіб.] / С.П. Галака, О.М. Гришуткін, Г.М. Перепелиця, О.І. Сівер / за заг. ред. О.М. Гришуткіна. – К.: КВІЦ, 2012. – 336 с.
- Анохин И.Е. Экспортный контроль ядерных материалов, технологий и товаров двойного применения / И.Е. Анохин, А.В. Верцимах, В.В. Давидовский, С.А. Яцкевич // 3б. наук. праць Ін-ту ядерних досліджень. – 2002. – № 1 (7). – С. 92–99.
- Про державний контроль над міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20 лютого 2003 р. № 549-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/549-15>.
- Анохін І.Є. Особливості державного експортного контролю над міжнародними передачами ядерних матеріалів, обладнання і технологій в Україні / І.Є. Анохін, В.В. Давидовський // Ядерна фізика та енергетика. – 2015. – Т. 16 – № 1. – С. 98–105.
- Про затвердження Порядку здійснення державного контролю над міжнародними передачами товарів подвійного використання: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 р. № 86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF>.
- Владимиров Т.О. Концептуальні засади розвитку системи експортного контролю України / Т.О. Владимиров // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2011. – Вип. 4. – С. 207–213.
- Гужва І.Ю. Україна в глобальній торгівлі: [монографія] / І.Ю. Гужва. – К.: Зовнішня торгівля, 2015. – 236 с.

УДК 336.7

Шевченко Ю.А.
*аспірант кафедри міжнародних фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ІНВЕСТУВАННЯ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто основну проблему вибору об'єкта інвестування ТНК та фактори, які впливають на прийняття оптимальних управлінських рішень. Досліджено основні тенденції змін в інвестиційній поведінці ТНК за рахунок дотримання соціального та екологічного аспектів середовища існування ТНК як єдиного економічного комплексу. Визначено основні умови побудови стратегії інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної нестабільності.

Ключові слова: інвестиційна поведінка, інновації, інвестиції, глобалізація, ТНК.

Шевченко Ю.А. ИНВЕСТИРОВАНИЕ ТНК В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

В статье рассмотрена основная проблема выбора объекта инвестирования ТНК и факторы, влияющие на принятие оптимальных управленческих решений. Исследованы основные тенденции изменений в инвестиционном поведении ТНК за счет соблюдения социального и экологического аспектов среды обитания ТНК как единого экономического комплекса. Определены основные условия построения стратегии инвестиционного поведения ТНК в условиях глобальной нестабильности.

Ключевые слова: инвестиционное поведение, инновации, инвестиции, глобализация, ТНК.

Shevchenko Yu.A. INVESTMENT OF MNC IN THE CONDITIONS OF GLOBAL INSTABILITY

The article is devoted to the main problem of selecting an object of investing TNCs and the factors influencing the adoption of optimal management decisions. It investigated the basic trends in the investment behavior of TNCs at the expense of compliance with social and environmental aspects of the habitat of TNCs as a single economic complex. It defined the basic conditions of construction of the investment strategy of the behavior of TNCs in the context of global instability.

Keywords: investment behavior, innovation, investment, globalization, multinational corporations.

Постановка проблеми. З кожним роком перед суб'єктами міжнародних економічних відносин постає важливість розгляду основних напрямів інвестування, оскільки, отримуючи прибуток, частина його йде на розширення бізнесу, а також на запровадження та розробку нових конкурентних переваг на світовому ринку товарів та послуг.

Розширення та зміна напрямів інвестування компаній призводить до того, що вони в майбутньому намагаються диверсифікувати свої ризики та попередити себе від різних негативних факторів, які можуть супроводжувати об'єкт інвестування, тому й виникає проблема у виявленні та оцінці нових ринків інвестицій, а також трансформації у пріоритетах транснаціональних корпорацій у сфері наукового розвитку, дотримання креативного складника в управлінні цілим комплексом підприємств у різних державах, а також забезпеченні відповідного рівня екологічної та соціальної безпеки для всього людства. Тому це питання на сьогодні є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням та розробкою проблеми зміни інвес-

тиційних пріоритетів в умовах глобальної нестабільності працювали такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: О. Головня [1], Н. Дацій [2], В. Левківський [3], М. Майорова [6], Н. Навроцька [7], Т. Покотило [8], Ю. Шипуліна [10], М. Портер [9], Й. Шумпетер [11] та ін.

Ці дослідження є достатньо ґрунтовними та пояснюють певні причини та закономірності розвитку зміни напрямів інвестування в сучасних міжнародних економічних відносинах у діяльності ТНК, але фінансові кризи та несприятливі фактори економічного, соціального та екологічного характеру сприяють тому, що вивчення даної проблеми є необхідним і залишається ще недостатньо розробленим.

Мета статті полягає у дослідженні зміни пріоритетів в інвестиційній діяльності ТНК у зв'язку з процесами глобалізації, а також з розширенням кордонів співпраці між державами і можливостей для підтримання нормального життєвого рівня громадян в умовах інноваційних технологій та їхнього впливу на суспільство, а також запровадження нових стратегій розвитку ТНК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транснаціональна корпорація, як відомо, виступає як єдиний економічний комплекс, який складається з великої кількості підприємств, які відносяться до різних держав, але їхня діяльність керується з єдиного центру – штаб-квартири, за допомогою якої і визначається національна приналежність компанії. Починаючи з кінця ХХ ст. діяльність ТНК набуває бурхливого розвитку, що спричиняється високим впливом процесів глобалізації, ознаки якої Н. Навроцькою ідентифіковані як у збільшенні потреб споживачів, яка проявляється у піднятті прожиткового мінімуму громадян розвинених країн; лібералізації світового ринку товарів, робіт та послуг, що забезпечується виходом за межі національної економіки бізнесу різних форм існування; міжнародному поділі праці, який забезпечує виникнення раціоналізації світового виробництва [5]; спеціалізації певних держав та компаній на виготовленні та постачанні певних видів товарів, робіт та послуг; створенні світового фінансового ринку, який є основним інструментом забезпечення руху капіталу між суб'єктами міжнародних економічних відносин; утворенні розгалуженої системи міжнародного-технологічного обміну, який базується на інноваціях, технологіях та розвитку висококваліфікованої робочої сили [6].

Тенденції щодо розвитку глобалізації можна прослідкувати за індексом глобалізації у таких країнах, як США, Японія, Канада, Німеччина, Італія, Франція, Китай, Індія, ПАР та Австралія (табл. 1).

Як показують дослідження Т. Майорової, починаючи з 1990-х років у країнах Західної Європи та США відбувається бурхливий розвиток глобальних процесів в економіці [6]. Але на сьогодні індекси глобалізації є високими в Індії та Китаї, що склалося в 2015 р. 50,77 та 60,15 відповідно (табл. 1). Це пов'язано з розвитком економік цих країн та високим рівнем залучення інвестицій до них ТНК із різних держав світу, що переміщують своє виробництво та технології у дані держави.

Таблиця 1

**Динаміка індексів глобалізації
за період 1990-2015 рр.**

Назва країни	Роки				
	1990	2012	2013	2014	2015
Австралія	4.06	81.6	81.59	82.93	81.64
Індія	2.36	51.88	51.57	50.41	50.77
Італія	3.90	81.02	81.01	80.31	79.51
Канада	4.79	85.53	85.38	85.63	85.03
Китай	2.44	59.37	59.43	60.5	60.15
Німеччина	4.36	81.53	81.08	79.47	78.86
ПАР	2.13	64.42	64.39	65.23	64.82
США	4.50	74.88	74.76	74.94	74.81
Україна	-	68.48	67.78	68.85	69.5
Франція	4.61	84.12	83.86	82.76	82.65
Японія	3.75	64.13	63.73	65.0	65.87

Джерело: складено автором на основі даних [2]

На кінець ХХ ст. основними тенденціями в інвестиційній діяльності Т. Майоровою названі:

- залучення прямих іноземних інвестицій шляхом створення вигідного інвестиційного клімату в країні-реципієнті;
- створення нових на той момент форм інвестування у вигляді портфельних інвестицій;
- підписання різних регіональних інвестиційних угод (наприклад, Угода ТРИМС у рамках Уругвайського раунду);

– утворення розгалуженої системи міжнародних організацій (наприклад, Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій, Міжнародна фінансова корпорація) [6].

Теоретичні наукові спостереження доводять, що на сьогоднішній день після фінансових криз та бурхливого економічного розвитку діяльності ТНК високорозвинених країн відбувається зміна їхніх інвестиційних пріоритетів.

Вивчення літературних джерел [6; 7] уможливило наш висновок, що на результати здійснення інвестування ТНК впливають такі домінуючі фактори, як: глобально-економічні; політичні; ресурсно-економічні; загальноекономічні.

До глобально-економічних факторів належать: стан розвитку світової економіки і міжнародних ринків факторів виробництва; стабільність світової валютної системи; розвиток міжнародної інвестиційної інфраструктури; рівень транснаціоналізації і регіональної інтеграції економік країн, що беруть участь в інвестиційному процесі, тощо [7].

Щодо політичних факторів, то основними тут виступають: політична стабільність в країнах – учасниках інвестиційного процесу; ступінь втручання їх урядів в економіку; відношення до міжнародних інвестицій і законодавче їх регулювання; податкова політика та розвиток законодавчої бази.

Ресурсно-економічні фактори є досить важливими в процесі вибору країни-реципієнта для ТНК, оскільки вони є певною гарантією того, що ТНК зможе у майбутньому диверсифікувати свій ризик, отримати найвищі доходи від своїх вкладень та зберегти свої конкурентні переваги на світовому ринку. До них належать: наявність природних ресурсів; демографічна ситуація; географічне положення тощо.

Також можна звернути увагу на те, що загально-економічні фактори впливають на рівень доходу від об'єкту інвестування.

Основними традиційними загальноекономічними факторами слід вважати: темпи економічного зростання; співвідношення споживання і заощадження; ставки відсотку; норму чистого прибутку; рівень і динаміку інфляції; конвертованість валюти; стан платіжного балансу.

Але стрімка динаміка технологічного прогресу та розвитку інноваційних технологій, ноу-хау, результатів інтелектуальної власності, виникнення потреби нових об'єктів інвестування в ТНК актуалізується на більш тривалу перспективу, до 2020–2050 рр.

Аналіз останніх досліджень [6] свідчить про, те що ТНК намагаються змінювати стратегії свого розвитку, в основі яких лежать нові напрями функціонування. Нові стратегії спираються на виклики сучасності, які пов'язані з глобальними проблемами людства. Звідси впливає потреба вираховування корпораціями інтересів всього суспільства, насамперед там, де розміщуються їхні дочірні компанії, які займаються виробництвом готової продукції [8].

Серед основних чинників подальшої зміни інвестиційної поведінки ТНК можна виділити такі, що найбільш впливають на прийняття оптимальних управлінських рішень щодо розміщення власних фінансових ресурсів (рис. 1):

- обмеженість та високі ціни на природні ресурси;
- коливання на світовому фінансовому ринку, у тому числі фінансові кризи;
- погіршення здоров'я населення, в результаті чого зменшується продуктивність праці самого підприємства (соціальний аспект);

- природні катастрофи та зміни клімату;
- задоволення вимог чинного і майбутнього законодавства;
- відповідність галузевим стандартам і практиці;
- поліпшення відносин із постачальниками і клієнтами;
- підвищення ділової репутації та відносини з місцевою владою;
- розвиток потенціалу бізнесу, таких як будівництво навичок та досвід у нових сферах економіки;
- прогнозування та боротьба з майбутніми загрозами, такими як захист інтелектуальної власності щодо потенційної конкуренції тощо.

Усе це свідчить про те, що ТНК необхідно переорієнтувати власну інвестиційну поведінку та адаптувати її до нових вимог. І тому ТНК повинні звернути увагу у створенні власних стратегій на інноваційний складник інвестування. Інновації вимагають стимулювання середовища, яке б запроваджувало ідеї креативності, досконалості та підприємництва. Інновації потребують нових поглядів на сучасні проблеми людства та можливості їхнього розв'язання, щоб залишатися конкурентоздатними на довгий період і не втратити довіру своїх споживачів та клієнтів.

Але інвестиції стосуватимуться абсолютно всієї структури ТНК – від материнської компанії до дочірніх підприємств, які знаходяться в країнах, що розвиваються. Це, своєю чергою, підвищить ефективність діяльності ТНК і дасть можливість бути витривалими до постійної нестабільності, яка відбувається в глобальному економічному просторі.

Дані стратегії повинні базуватися хоча б на п'яти елементах, таких як:

- розгалуженість мережі передачі даних між підрозділами (надає можливість швидкого контролю та усунення дисбалансів у компаніях);
- підвищення якості життя населення (завдяки покращанню умов життя, продуктів харчування, проведенню пропаганди здорового способу життя);
- постійна комунікація з партнерами, науково-дослідними інститутами (виявлення негативного впливу з боку ринків, розробка нових ідей);
- використання альтернативних джерел енергії (зменшення ресурсозалежності компанії, витрат на придбання);
- інноваційний розвиток виробничих підрозділів (зростання швидкості виробничого циклу).

Але в умовах існування даних факторів ТНК не можуть не звернути увагу на присутність у кожній державі такого поняття, як «інвестиційний клімат», тому дане дослідження показує, що без розробки змін до національного законодавства приймаючих країн ефективність стратегій знижується, оскільки за допомогою нормативно-правових актів та міжнародних договорів між державами щодо регулювання інвестицій неможливо побудувати єдину взаємозалежну та міцну комплексну структуру інвестиційного клімату держави та поведінки ТНК.

У цьому контексті важливо те, що ефективна інноваційна політика держави акцентує увагу на вдосконаленні умов для інновацій, наприклад пом'якшити доступ до фінансових ресурсів іноземних

інвесторів, у тому числі і ТНК. Цей напрям також фокусується на висококваліфікованій робочій силі та розширеній базі наукових досліджень, які, своєю чергою, взаємодіють між собою як єдина екосистема.

Також підтримка з боку держави може надаватися у вигляді прямої підтримки бізнесу, інновацій через надання грантів, субсидій та податкових кредитів.

Можна зазначити про те, що у світі існують різні держави з різними рівнями свого економічного розвитку, і тут перед ТНК знову виникає проблема у розміщенні своїх інвестицій з урахуванням мінімальних ризиків. Наприклад, зрозуміло, що розміщення інвестицій у Німеччині та Кенії матимуть абсолютно різні кінцеві результати. Та якщо ТНК урахувати місцеві потреби населення, вони зможуть отримати непогані показники своєї діяльності і покращання рівня життя місцевих людей та надати нові робочі місця.

ТНК матимуть можливість розширити власні ринки збуту та виробництво в тому випадку, коли вони будуть міцно співпрацювати з місцевими органами влади, заздалегідь провівши глибоке дослідження факторів впливу на їхню діяльність у країнах, що розвиваються, та найбідніших країнах світу. Найбільше ТНК підвищать ефективність власної діяльності тоді, коли в дані держави надходитимуть прямі іноземні інвестиції, що дасть змогу підвищити рівень підприємництва та інновацій. У цьому випадку саме приватні підприємства грають ключову роль у підвищенні передачі ноу-хау та досвіду в дані держави.

Зрозуміло, що без постійної комунікації між підрозділами та партнерами ТНК неможливо впорядкувати єдину систему передачі даних та розробити стратегію розвитку компанії, так як інформація щодо діяльності всіх структурних елементів є дуже цінною для підтримання сталого розвитку компаній загалом.

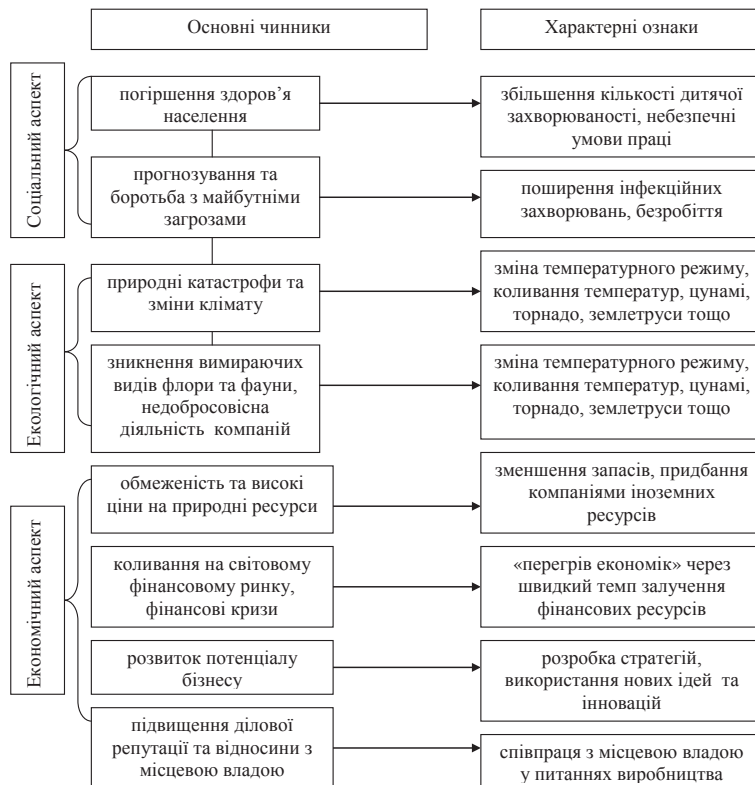

Рис. 1. Основні чинники сучасної зміни інвестиційної поведінки ТНК

Джерело: складено автором на основі даних [3]

Дана ситуація виникає в результаті того, що з юридичної точки зору ТНК є єдиним утворенням і будь-який дисбаланс в економіці певної держави може вплинути серйозно на показники фінансової діяльності ТНК.

Наприклад, Фінляндія є дуже привабливою для інвесторів із точки зору стабільності та високого рівня розвитку населення, так як держава постійно розробляє та підтримує креативність в управлінні, інновації в усіх секторах економіки. Це пов'язано з тим, що підприємства та науково-дослідні інститути, університети плідно працюють один з одним та разом розробляють стратегії власного розвитку, надаючи широкі можливості для підтримки нових ідей та результатів інтелектуальної власності.

Висновки. Аналіз трансформації інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної нестабільності свідчить, що в майбутньому перед ТНК виникатимуть нові виклики, які необхідно буде подолати за допомогою використання інновацій та пошуку нових об'єктів інвестування в різних державах. Своєю чергою, ТНК розроблятимуть стратегії власного розвитку на основі урахування соціальних та екологічних проблем людства, постійної співпраці з власними структурними підрозділами та партнерами, прогнозування змін у законодавстві та інвестиційному кліматі приймаючих країн.

ТНК мають ретельно формувати політику свого існування та розвитку, щоб залишатися конкурентоздатними на довгострокову перспективу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Головня О.М. Управління інвестиційним кліматом: інтереси держави, регіонів і підприємств / О.М. Головня // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 256–261.
2. Звіт Швейцарського інституту економіки КОФ 2016 р.
3. Звіт Університету Корнелл та Всесвітньої організації інтелектуальної власності 2015 р.
4. Дацій Н.В. Розвиток іноземного інвестування в економіці / Н.В. Дацій // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 20. – С. 9–11.
5. Левківський В.М. Транснаціональний характер діяльності ТНК: світовий досвід та українські реалії / В.М. Левківський // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2014. – № 3 (23). – С. 14–22.
6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: [навч. посіб.] / Т.В. Майорова. – К.: ЦУЛ, 2010. – 376 с.
7. Навроцька Н.А. Трансформація світового інвестиційного простору в умовах глобалізації / Н.А. Навроцька // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 3–4 (1). – С. 13–16.
8. Покотило Т.В. Форми, методи та інструментарій державного регулювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні / Т.В. Покотило // Актуальні проблеми державного управління. – 2009. – № 2. – С. 137–158.
9. Портер М.Е. Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М.Е. Портер; пер. з англ. А. Олійника, Р. Скільського. – К.: Основи, 1997. – 390 с.
10. Шипуліна Ю.С. Розвиток теоретико-методологічних засад переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку / Ю.С. Шипуліна, С.М. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – Т. 1. – № 1. – С. 103–112.
11. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й.А. Шумпетер; пер. з англ. В. Старка. – К.: Києво-Могилянська академія, 2011. – 242 с.